

Onderwerp: Krediet project 'Capaciteitstoename KWA stap 1' – verlengde verkenning en planvorming
DM-nummer: 1135726

Voorgesteld besluit

Het algemeen bestuur wordt voorgesteld:

1. een krediet van € 2,31 miljoen beschikbaar te stellen voor het project 'Capaciteitstoename KWA stap 1' ten behoeve van de verlengde verkenning van de Lopikerwaardroute en planvormingsfase voor de maatregelen uit de voorkeursvariant;
2. het krediet te dekken uit het subsidiebedrag dat het Ministerie van Infrastructuur en Milieu hiervoor beschikbaar stelt, ter grootte van € 2,31 miljoen.

Samenvatting

Met het Deltaplan Zoetwater en de bestuursovereenkomst zoetwaterregio West-Nederland (zie AB 8 juli 2015/DM925710) verbinden zowel HDSR als het Hoogheemraadschap van Rijnland (Rijnland) zich aan het realiseren van het project 'Capaciteitstoename Kleinschalige WaterAanvoer (KWA) stap 1'. Doelstelling van dit project is om in de periode tot 2021 de capaciteit van de KWA uit te breiden van circa 7 tot circa 15 m³/s. Op die wijze wordt een aanzienlijke verbetering gerealiseerd van de zoetwatervoorziening van West-Nederland bij ernstige droogte. Het streven is om in het vervolg op dit project de capaciteit nog verder uit te breiden, in voorbereiding op een toename van frequentie en ernst van droogteperioden.

De investeringskosten voor het project, inclusief personeelslasten, worden gefinancierd door het Rijk tot een bedrag van € 40 mln. Mocht blijken dat de investeringskosten hoger uitvallen dan wordt een beroep gedaan op het deltafonds, en indien daar geen middelen beschikbaar zijn wordt de doelstelling aangepast. HDSR en Rijnland financieren de beheer- en onderhoudskosten. HDSR en Rijnland zijn de gezamenlijke uitvoerders van het project. HDSR treedt op als penvoerder namens hen.

Het project loopt van 2015 tot en met 2021. Op 8 juli 2015 heeft het AB van HDSR krediet toegekend voor de Verkenningsfase. Het resultaat van de Verkenningsfase is op 27 september 2016 vastgesteld in het DB van HDSR en is op 9 november vastgesteld in het AB van HDSR. Vaststelling door het DB van Rijnland vond plaats in september 2016 (bij Rijnland gaat het resultaat van de Verkenningsfase niet naar het AB ter vaststelling).

Het voorliggende voorstel is om (vervolg)krediet aan te vragen voor de planvorming van de in de voorkeursvariant opgenomen maatregelen en de verlengde verkenning voor de Lopikerwaardroute. Vanwege onduidelijkheid over beschikkingen is een eerdere versie van dit voorstel teruggetrokken van de agenda van de cie. SKK van 24 november 2016 en heeft het DB op 14 februari 2017 een voorbereidingskrediet toegekend van € 0,38 mln (zodat tot en met mei 2017 wel uitgaven kunnen worden gedaan).

Toelichting

Tijdens een lange periode van droogte en hoge verdamping kunnen de waterstanden in West-Nederland zo ver zakken dat de standaard wateraanvoer onvoldoende is om het oppervlaktewater op het juiste peil te houden. Naarmate het waterpeil verder zakt neemt de kans toe dat schade ontstaat aan:

- Infrastructuur (bijvoorbeeld keringen).
- Gebouwen (op de eerste plaats aan de funderingen).
- Natuur (verdroging, inlaat van gebiedsvreemd water van mindere kwaliteit).

Daarnaast neemt in diepe polders de invloed toe van (licht) brak kwelwater.

Om het oppervlaktewater in tijden van ernstige droogte op een voldoende hoog peil te houden is extra water nodig. Dit moet zoet water zijn omdat de agrarische activiteiten (boomteelt, bollen) en de natuur in West-Nederland gevoelig zijn voor een verhoogd zoutgehalte en de invloed van brak grondwater in de diepe polders alleen met zoet water verminderd kan worden.

Onder normale omstandigheden ontvangt West-Nederland voldoende zoet water via de Oude Rijn en de inname uit de Hollandse IJssel bij Gouda. Dit water gaat naar de beheergebieden van het Hoogheemraadschap van Rijnland, het Hoogheemraadschap van Delfland en het Hoogheemraadschap van Schieland & de Krimpenerwaard.

In tijden van ernstige droogte treedt vanuit de Noordzee verzilting op van de rivieren, die via de – niet gekanaliseerde - Hollandse IJssel kan reiken tot aan Gouda. In dat geval moet de inname van water door het Boezemgemaal bij Gouda worden gestopt. Om West-Nederland toch van voldoende water te kunnen voorzien wordt via het systeem van de Kleinschalige WaterVoorzieningen Midden Nederland (KWA) 7 m³/s extra aangevoerd via Bodegraven. De KWA, die in de jaren '80 is ontwikkeld, bestaat uit drie innamepunten en diverse trajecten om extra water via Bodegraven naar het westen te kunnen brengen. Eén van de innamepunten is gemaal de Koekoek. Dit gemaal staat in de Lopikerwaard, op een plek aan de Lek die nooit te kampen heeft met verzilting. De andere twee innamepunten zijn gemaal de Aanvoerder en het Noordergemaal. Deze bevinden zich aan het Amsterdam-Rijnkanaal (ARK), ter hoogte van de stad Utrecht. De KWA-routes lopen via diverse watergangen in de Lopikerwaard, de Gekanaliseerde Hollandse IJssel, de Enkele Wiericke en de Leidsche Rijn – Oude Rijn. De routes liggen allemaal in het – zuidwestelijk deel van het - beheergebied van HDSR. Men spreekt van 'kleinschalige wateraanvoer' omdat in het verleden ook sprake is geweest van grootschalige aanvoer van extra zoetwater, via nieuw te graven brede kanalen.

Tijdens perioden van droogte in 2003 en 2011 is gebleken dat de huidige capaciteit van de KWA van circa 7 m³/sec. onvoldoende is. Verder duiden prognoses op een toenemende watervraag in West-Nederland en uit klimaatvoorspellingen komt naar voren dat in de toekomst de perioden van droogte zowel langer duren als toenemen in frequentie.

In het Deltaplan Zoetwater is als oplossing voor het watertekort en dreigende verzilting van West-Nederland bij ernstige droogte gekozen voor vergroting van de capaciteit van de KWA. Dit op grond van een adaptieve benadering, waarbij gaandeweg wordt bekeken wat de behoeften en mogelijkheden zijn. Een eerste stap in de adaptieve benadering is een verhoging van de capaciteit van de KWA van circa 7 m³/sec nu naar circa 15 m³/sec (als inspanningsverplichting) om tot een robuust systeem te komen dat voorziet in voldoende zoet water om aan de verwachte vraag tot en met 2021 te kunnen voldoen. Uitvoering vindt plaats in het project 'Capaciteitstoename KWA stap 1' (KWA-1).

De gezamenlijke uitvoerders van het project zijn HDSR en Rijnland. HDSR treedt namens hen op als penvoerder. Vrijwel alle maatregelen moeten namelijk worden uitgevoerd binnen het beheergebied van HDSR. Zo kan goede afstemming van de maatregelen plaatsvinden op de bedrijfsvoering van HDSR en kunnen werkzaamheden gemakkelijker worden gecombineerd met andere activiteiten in het beheergebied. Vanwege het penvoerderschap lopen alle geldstromen via HDSR. Het gezamenlijk uitvoeren van het project biedt HDSR en Rijnland de kans om op deze schaal krachten te bundelen en om van elkaar te leren.

Verdere direct betrokken partijen zijn het Rijk, c.q. het ministerie van I&M (DG Ruimte en Water), als financier en Rijkswaterstaat (RWS), als - nu nog - juridische eigenaar van de Gekanaliseerde Hollandse IJssel.

Het Rijk vergoedt de geraamde investeringskosten voor het project van € 40 mln, inbegrepen de kosten voor (waterschaps-) personeel en diensten van externen. Mocht blijken dat de investeringskosten hoger uitvallen dan wordt een beroep gedaan op het Deltafonds, en indien daar geen middelen beschikbaar zijn wordt de doelstelling aangepast. De waterschappen financieren de kosten voor beheer en onderhoud van de aangelegde voorzieningen. Voor de verdeling van de kosten van beheer en onderhoud zijn tussen HDSR en Rijnland afspraken gemaakt in het Waterakkoord Bodegraven.

De verkenningfase van KWA-1 (2015-2016) heeft geleid tot een voorkeursvariant die bestaat uit de volgende onderdelen (maatregelen plus een verlengde verkenning):

1. Bij de inzet van de KWA het zomerpeil van de boezem van Rijnland instellen op -0,61m NAP, om voldoende verhang te verkrijgen van oost naar west.
2. Langs de Leidsche Rijn en Oude Rijn op een aantal plekken (extra) oeverbescherming aanbrengen, in verband met hogere waterstanden bij de inzet van de KWA.
3. In de Enkele Wiericke het doorstroomprofiel verruimen bij Fort Wierickerschans. Dit kan door het verbreden van twee bestaande bruggen of door de aanleg van een grote duiker onder de weg.
4. In de Gekanaliseerde Hollandse IJssel (GHIJ) 30 cm extra baggeren onder de huidige leggerdiepte, tussen het Amsterdam-Rijnkanaal (ARK) en Oudewater, om meer doorstroming te realiseren. Dit KWA-Baggerwerk GHIJ is een uitbreiding van baggerwerk dat al plaats zou vinden in het kader van het – integrale – project GHIJ.
Daarnaast technische maatregelen aan het Noordergemaal (extra pompcapaciteit), dat water uit de ARK in de GHIJ pompt. Verder daar waar mogelijk een aantal maatregelen om lokale (water-) overlast te voorkomen. Wanneer blijkt dat deze maatregelen niet voldoende zijn om de benodigde capaciteit te behalen moeten mogelijk maatregelen worden getroffen aan de sluis bij de Doorslag (voor een betere doorstroming) en/of moeten tijdelijke mobiele pompen worden geplaatst nabij het Noordergemaal.
5. In de Lopikerwaardroute enkele no-regret maatregelen uitvoeren, namelijk bij het knooppunt Polsbroek en in wetering 'de Lansing' (beide leidend tot minder over-/onderschrijding van de peilen uit het peilbesluit).
De maatregelen bij Polsbroek zijn het verwijderen van de stuw Slangeweg (en elders een nieuwe stuw aanleggen) en het verbreden van de doorgang onder een brug. De maatregel in de Lansing betreft het verwijderen van een vooroever. Dit maatregelenpakket noemen we Lopikerwaardroute – No Regret.
6. Voor de Lopikerwaardroute als onderdeel van de adaptieve aanpak een – verlengde - verkenning uitvoeren naar de mogelijkheid voor het vergroten van de capaciteit voor de KWA.
Het nadere onderzoek vindt plaats om meer inzicht te krijgen in de risico's en de kosten van de benodigde maatregelen. Deze zijn daarom nog niet vastgesteld als onderdeel van de voorkeursvariant. Dit maatregelenpakket noemen we Lopikerwaardroute – Verlengde Verkenning.

Vanaf 2017 zullen naast elkaar lopen de verlengde verkenning en planfase voor de maatregelen uit de voorkeursvariant. Vanaf 2018 zullen maatregelen in de realisatiefase komen. Het doel van deze combinatie is het houden van tempo in de uitvoering, zodat alle maatregelen in 2021 gerealiseerd zijn. De planning staat in figuur 1, waarbij zoveel mogelijk de faseringssystematiek is aan gehouden van het (rijks) Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT).

De kredietaanvraag heeft betrekking op de verlengde verkenning voor de Lopikerwaardroute en de planvormingsfase voor maatregelen uit de voorkeursvariant, met uitzondering van de maatregel KWA-Baggerwerk GHIJ. Het krediet voor deze maatregel is meegenomen in het voorstel voor Totaal-Baggerwerk GHIJ dat op 22 februari 2017 is vastgesteld door het algemeen bestuur van HDSR.

Resultaten van de verlengde verkenning en de planvormingsfase worden in de loop van 2017-2018 per traject voor vaststelling voorgelegd aan de besturen van de beide waterschappen en aan het rijk (Zoetwaterprogramma en I&M) in combinatie met het voorstel voor de volgende fase.

Figuur 1 Planning voor project KWA stap 1 in MIRT-fasering

Locatie	Jaar /fase ¹⁾						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Oude & Leidsche Rijn	VV	VVVV	PPPP	PRRR	RRRR	RRRR	RR
Enkele Wiericke	VV	VVVV	PPPP	PRRR	RRRR	-	-
GHIJ-baggeren	VV	VVVV	PPRR	RRRR	-	-	-
GHIJ-overig	VV	VVVV	PPPP	PRRR	RRRR	RRRR	RR
Lopikerwaard-No Regret	VV	VVVV	PPPP	PRRR	-	-	-
Lopikerwaard- Verlengde Verkenning ²⁾	VV	VVVV	VVVV	VPPP	RRRR	RRRR	RR

¹⁾ V=Verkenning, P=Planvorming, R=Realisatie; Elke letter staat voor een kwartaal

²⁾ Pas na (verlengde) verkenning is duidelijk welke maatregelen verder in de Lopikerwaard worden getroffen.

Argumenten bij het besluit

Een leidende rol als waterschap bij een project met Rijksfinanciering is doelmatig en belangrijk voor de regio.

Het project heeft een uniek karakter: voor een doel met een nationaal belang (veiligstellen beschikbaarheid zoet water voor West-Nederland) worden maatregelen getroffen aan het regionale watersysteem van HDSR. De aanpak om HDSR en Rijnland hierin het voortouw te geven met financiering vanuit het Rijk betekent een nieuwe fase in de ontwikkeling van het regionaal waterbeheer. Zonder gevolgen voor de tarieven kan via deze opzet rechtstreeks bestuurlijke controle worden uitgeoefend op het uitvoeren van een Rijksmaatregel aan het watersysteem waar het waterschap verantwoordelijk voor is.

Vrijgave van het krediet is nodig om financiële verplichtingen aan te kunnen gaan.

Door het vrijgeven van het krediet kan HDSR in de rol van penvoerder verplichtingen aangaan voor de uitvoering van het project. De financiering voor de KWA wordt door het Rijk afgegeven in de vorm van beschikkingen (zie paragraaf over financiën).

Kaders

Het kader van het project is gevormd door het vaststellen van het Deltaprogramma Zoetwater door de Tweede Kamer op 17 november 2014. Daarbij is ook het uitvoeringsprogramma Deltaplan Zoetwater vastgesteld, waarin opgenomen de programmering van de maatregelen door rijk, regio en gebruikers. In het kader van het Deltaprogramma Zoetwater werkt HDSR samen met provincies en waterschappen in het platform Zoetwater West-Nederland.

De afspraken uit de deltabeslissingen zijn in alle zoetwaterregio's vastgelegd in een bestuursovereenkomst tussen rijk, regio en gebruikers. In de bestuursovereenkomst voor West-Nederland, door het algemeen bestuur van HDSR vastgesteld op 8 juli 2015, zijn afspraken opgenomen over het project KWA-1.

Financiële aspecten

Via het Deltaprogramma is in het Deltafonds de financiering voor het project capaciteitstoename KWA stap 1 vastgelegd. Het Rijk financiert de investeringen die zijn geraamd op € 40 miljoen volledig, inclusief de kosten voor personeel en diensten. Via een besluit van het algemeen bestuur op 8 juli 2015 is € 40 mln opgenomen in de meerjarenbegroting van HDSR.

De regionale waterbeheerders financieren de beheer- en onderhoudskosten. De verdeling van de kosten is vastgelegd in het waterakkoord Bodegraven van HDSR en Rijnland. De looptijd hiervan is tot 2025. Daarna zal het waterakkoord worden herzien.

De meerjarenraming voor het project, met ontvangen en te ontvangen voorschotten staat in tabel 1.

Reeds toegekend krediet voor Verkenningsfase

Op 8 juli 2015 heeft het algemeen bestuur van HDSR een krediet toegekend voor de Verkenningsfase (2015-2016) van KWA-1 van € 2,83 mln (DM 929954). Voor de verkenningsfase is in juni 2015 door I&M een beschikking afgegeven van € 2.830.000, welke in juni 2016 is bijgesteld naar € 2.048.692. De belangrijkste reden voor de verlaging was dat voor het onderdeel KWA-Baggerwerk GHIJ een aparte beschikking aan werd gevraagd. Het krediet van het algemeen bestuur van € 2,83 mln is tot dusver in bestuurlijke rapportages nog niet verlaagd. Dit zal bij het opstellen van de jaarrekening 2016 gebeuren. Op basis van de beschikking van 2015 is reeds € 2,13 mln als voorschot ontvangen van I&M.

Krediet voor KWA-Baggerwerk GHIJ reeds door algemeen bestuur vastgesteld.

In het kader van het – integrale - project Gekanaliseerde Hollandse IJssel heeft het dagelijks bestuur op 24 mei 2015 (DM 1060715) een (voorbereidings-)krediet vastgesteld van € 0,6 mln voor baggerwerk (benadering Niet Gesprongen Explosieven en contractvorming tot en met de aanbesteding). In december 2016 heeft voorlopige gunning plaatsgevonden voor het Totaal-Baggerwerk GHIJ. Mede op grond van deze voorlopige gunning heeft het algemeen bestuur een krediet vastgesteld voor het Totaal-Baggerwerk GHIJ van € 10,3 mln, waarvan € 2,25 mln voor het KWA-Baggerwerk GHIJ. Voor zowel de planvormingsfase als de realisatiefase.

Krediet voor Verlengde Verkenning Lopikerwaardroute en planvorming voor maatregelen uit voorkeursvariant

Op grond van een raming conform de SSK-systematiek zijn de kosten bepaald voor de Verlengde Verkenning van de Lopikerwaardroute en de maatregelen uit de voorkeursvariant. De totale kosten bedragen € 2,31 mln, een specificatie is opgenomen in tabel 2. In het totaalbedrag is ook een bedrag opgenomen voor 'laaghangend fruit'. Dit zijn maatregelen om nu nog onbekende kleine knelpunten op te lossen die technisch eenvoudig zijn, niet veel gevolgen hebben voor de omgeving en relatief goedkoop zijn.

In het DB van 1 november is al een voorstel aan het AB behandeld over krediet voor de vervolgfase van het project. Vanwege onduidelijkheid over de door I&M af te geven beschikking is dit voorstel teruggetrokken van de vergadering van de cie. SKK van 24 november. Om toch over budget te beschikken voor de vervolgfase heeft het DB op 14 februari 2017 een voorbereidingskrediet vastgesteld van € 0,38 mln. Dit voorbereidingskrediet vormt onderdeel van het nu aangevraagde krediet.

Tabel 1 Meerjarenbegroting KWA-1 per 1 maart 2017 en voorschotten in het kader van in 2017 af te geven beschikkingen ('KWA-Baggerwerk GHIJ' en 'Verlengde Verkenning + Planvorming maatregelen uit voorkeursvariant').

Jaar	Uitgave / Raming (mln euro)	Ontvangen voorschot beschikking 2015-2016 (mln euro)	Te ontvangen voorschot beschikking Baggeren GHIJ (mln euro)	Te ontvangen voorschot Beschikking Verlengde Verkenning en Planvorming (mln euro)
2015	0,5	0,53		
2016	0,7	1,60	0,10	
2017	2,4		1,10	1,30
2018	2,1		1,05	1,01
2019	10,0			
2020	12,2			
2021	12,1			
Totaal²⁾	40.0	2,13	2,25	
Krediet AB²⁾		2,83	2,25	2,31
		(vastgesteld 8-7-2015)	(op 22-2 2017 vastgesteld in het kader van integrale voorstel voor baggeren GHIJ)	(dit kredietvoorstel)

¹⁾ Overige voorschotten nog aan te vragen bij nieuwe beschikkingen.

²⁾ Zie bovenstaande toelichting

Tabel 2 Specificatie van kosten voor KWA-1

Traject	Fase	Kosten (incl. btw) ¹⁾
Oude & Leidsche Rijn	Planvorming	€ 230.000
Enkele Wiericke	Planvorming	€ 170.000
Kunstwerken (GHIJ-overig)	Planvorming	€ 550.000
Lopikerwaard – No Regret	Planvorming	€ 260.000
Lopikerwaard – Verlengde Verkenning	Verkenning	€ 850.000
Laaghangend fruit	Planvorming / realisatie	€ 250.000
Totaal		€ 2.310.000

¹⁾ Inclusief risico van 13,4 %.

Risico's:

Een van de uitgangspunten van de Bestuursovereenkomst Zoetwatermaatregelen West-Nederland is dat de partij die het risico kan beheersen, c.q. HDSR en Rijnland, in beginsel het risico ook draagt. Om niet alle risico bij de waterschappen te leggen kent de overeenkomst ook een hardheidsclausule. De waterschappen kunnen een beroep doen op deze clausule wanneer het vasthouden van een raming voor de waterschappen zou leiden tot een 'onbillijkheid van overwegende aard'. Er ligt dus een belangrijke taak bij de waterschappen om de risico's van het project KWA-1 goed te analyseren en beheersen.

De risico's binnen het project worden beheerst door:

- Het project op te delen in (MIRT) fasen: verkenning, planuitwerking en realisatie. Bij elke faseovergang vindt rapportage van de resultaten per traject plaats en voor elke nieuwe fase wordt een (krediet)voorstel opgesteld en wordt nieuwe beschikkingen aangevraagd bij I&M.
- Tijdig in overleg te gaan met de besturen van de waterschappen en het rijk als de scope van het project wijzigt of binnen de scope zich ontwikkelingen voordoen die getoetst moeten worden aan de context van dat moment. Voor een financiële wijziging van de scope kan, conform de

Bestuursovereenkomst West-Nederland, een amendement worden ingediend bij het Zoetwaterprogramma.

- Binnen de Realisatiefase worden de werkzaamheden uitgewerkt in aparte projectplannen, wat de mogelijkheid geeft om tussentijds bij te sturen.
- Binnen de projectramingen wordt steeds een bij de fase passende risicoreservering meegenomen voor de begroting (die tijdens de verkennings- en planvormingsfase groter is dan in de realisatiefase)

Communicatie aspecten

Voor de uitvoering van het project 'capaciteitstoename KWA stap 1' wordt gewerkt met omgevingsmanagement. Binnen het project vormt het verkrijgen en vasthouden van draagvlak voor het project een aparte verantwoordelijkheid, belegd bij één verantwoordelijke – de omgevingsmanager. Onder verantwoordelijkheid van de omgevingsmanager wordt een communicatietraject opgesteld en uitgevoerd waarin we ons sterk richten op de partijen in het gebied. Dit is een voortzetting van de strategie in de verkenningsfase.

Als communicatiemiddelen wordt gebruik gemaakt van gebiedsavonden, klankbordgroep, nieuwsbrieven en een website ([http://www.hdsr.nl/beleid-plannen/kleinschalige-\(kwa\)/](http://www.hdsr.nl/beleid-plannen/kleinschalige-(kwa)/)).

Op 1 juli 2015 en 25 mei 2016 zijn er bestuurlijke bijeenkomsten georganiseerd voor beide besturen, in het werkgebied van de KWA. In de periode 2015-2016 zijn daarnaast meerdere gebiedsavonden gehouden en vonden bijeenkomsten met de klankbordgroep plaats. Voor het vervolgtraject zullen deze bijeenkomsten ook georganiseerd worden.

MVO aspecten

In het kader van het project wordt steeds gezocht naar meekoppelkansen, dat wil zeggen maatregelen voor andere doelstellingen die tegelijkertijd mee kunnen worden genomen bij de werkzaamheden. Daarbij wordt ook getracht tegemoet te komen aan MVO-aspecten, op het gebied van natuur, milieu en cultuurhistorie. De aanpak duurzaam GWW wordt als pilot toegepast op de maatregelen in de Lopikerwaard.